

Haki Kasumi

BINOMI ADEM DEMAÇI DHE UKSHIN HOTI

Adem Demaçi dhe Ukshin Hoti - dy emra shqiptarësh të viseve etnike shqiptare, të ndara padrejtësisht nga trangu i shtetit amë të sapoformuar - Shqipërisë. Paraardhësit e tyre, bashkërisht me të gjithë bashkëkombësit e viseve të tjera shqiptare, kishin luftuar shumë dhe gjatë që të çliroheshin nga pushtuesi shekullor osman-turk. Por më shumë se gjysma e tokave shqiptare ishin ripushtuar nga okupues të rinj, të cilët kishin synime dhe veprime më të këqija se ata para tyre. Vise të shumta etnike ishin okupuan nga pushtuesi të rinj dhe popullata shqiptare vazhdonte kundërshtimin me armë për të mos u nënshtroar asnjëherë. Luftërat e pandërprera të gjeneratave të paraardhësve tanë ishin baza e edukimit familjar, porosia kryesore dhe gjakimi për çlirim dhe bashkim të të gjitha viseve etnike shqiptare me shtetin amë - Shqipërinë. Ky amanet i shenjët ishte bartur gjeneratë pas gjenerate dhe ishte ruajtur dhe kultivuar me kujdes e dashuri të veçantë. Fijet e palcës kurrizore të çështjes kombëtare shqiptare ishin më të shëndetshme se një numër i familjeve të cilat ishin dëshmuar gjatë historisë. Në mesin e familjeve të dëshmuara për atdhedashuri ishin edhe familja Demaçi e krahinës së Llapit dhe familja Hoti e Anadrinisë së Dukagjinit.

Adem Demaçi u lind në Prishtinë në vitin 1936, në një familje të varfër shqiptare. Kushtet politike në këtë kohë për jetën e shqiptarëve në Mbretërinë Jugosllave ishin shumë të rënda. Planet shtetërore për shpërnguljen dhe zhdukjen e shqiptarëve po shtoheshin dhe jeta e tyre po vinte duke u bërë gjithnjë e më e rëndë. Në këso kushtesh, vendosmëria e shqiptarëve për të qëndruar dhe rezistuar po shtohej.

Fillimi i Luftës së Dytë Botërore i gjeti shqiptarët të pa organizuar dhe të pa përgatitur për mbrojtje. Pak mund të thuhet se kishin ndryshuar kushtet e përgjithshme të jetës, në ditët e para të pushtimit nazifashist të trojeve shqiptare. Zhvillimet e mëtutjeshme i mobilizuan shqiptarët dhe, si edhe më parë, u krijuan rreshtime e grupime njerëzish të cilët planifikonin zhvillimin e jetës kolektive në një hapësirë të përbashkët.

Në kushte dhe rrethana të një lufte botërore, në vitin 1943, në Krushë të Madhe, në një familje po ashtu të varfër shqiptare, lindi Ukshin Hoti. Zhvillimet e përgjithshme politike dhe luftarake në vitet e Luftës së Dytë Botërore dukeshin më të favorshme për shqiptarët. Edhe rreshtimi i forcave politike dhe ushtarake të shqiptarëve për kohën ishte i natyrshëm. Në fillim shumica e shqiptarëve ishte rreshtuar në krahun e rezistencës nacionaliste kombëtare, ndërsa pjesa tjetër në grupimin e bllokut kundër nazi-fashist. Rreshtimi i përfaqësuesve përbërës të binomit që e kemi në shqyrtim ishte përafërsisht i njëjtë me rreshtimin e përgjithshëm të shqiptarëve të viseve të çliruara dhe të bashkuara në kuadër të "Mbretënisë së Shqipnisë".

Zhvillimet politike dhe ushtarake në vazhdim ndryshuan skenën e rreshtimit të përgjithshëm të shqiptarëve.

Ishte forcuar krahu i luftës kundër nazifashizmit që udhëhiqej nga komunistët. Planet dhe premtimet e këtij krahu ushtarak e politik ishin shpresëdhënëse dhe dukeshin me perspektivë. Të gjitha premtimet e krahut komunist për shqiptarët e viseve që para kësaj lufte ishin të okupuara mbetën vetëm premtime boshe.

Ripushtimi komunist jugosllav veniti shpresat e shqiptarëve, duke ua kthyer kohën e robërisë së përparshme serbo-jugosllave, me të njëjtat pretendime dhe plane për vrasjen, zhdukjen dhe shpërnguljen e sa më shumë shqiptarëve. Por, tani në kohë dhe kushte të reja, ishte bërë një ndryshim kozmetik i kamufluar me njëfarë internacionalizmi komunist dhe i paketuar në parullën e “bashkim vëllazërimit jugosllav”.

Pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore, gjendja e shqiptarëve të viseve që kishin qenë jashtë kufijve të Shqipërisë, përsëri të mbetur jashtë këtyre kufijve, ishte shumë e rëndë. Përpjekjet për të sfiduar okupimin komunist jugosllav kërkonin sakrifica të reja. Gatishmëria e krahut të rezistencës nacionaliste shqiptare ishte në nivel të lartë. Plejada e gjeneratës së udhëheqësve të rezistencës kombëtare, e Luftës botërore, sado që ishte shpartalluar dhe shkapërderdhur, kishte lënë trashëgimtarë të dejë dhe të gatshëm për të vazhduar luftën për çlirim dhe bashkim kombëtar.

Në dekadën e parë, pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore doli në skenën politike Adem Demaçi, intelektual plot energji, talent i letrave shqipe, student i dalluar, i afërt me njerëz, guximtar dhe, mbi të gjitha, patriot që kishte preokupim gjendjen e rëndë ekonomike dhe politike të popullit të tij. Ai, si nxënës i gjimnazit në Prishtinë, bashkë me një grup shokësh, kishte themeluar

Shoqatën “Drita”, e cila përveç aktiviteteve kulturore merrej edhe me veprimtari ilegale politike. Me aktivitetin atdhetar të Adem Demaçit dhe me burgosjen e tij në vitin 1958; me themelimin dhe udhëheqjen e Organizatës “Lëvizja Revolucionare për Bashkimin e Shqiptarëve”, në vitin 1963; me dënimin me 15 vite burg të rëndë, në Procesin e Prishtinës, në vitin 1976; me qëndrimin e tij të papërsëritshëm në mbrojtjen e të drejtave të shqiptarëve dhe angazhimin e tij si Përfaqësues i Përgjithshëm Politik i Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës, në vitin 1998 dhe 1999 ai do të bëhet, personalitet i veçantë, i cili do t'i përfaqësojë ëndrrat, dëshirat, synimet, vullnetin dhe kërkesat e shqiptarëve për liri dhe ribashkim kombëtar. Personalitetin atdhetar të Adem Demaçit do ta kompletojë edhe krijimtaria e tij artistike dhe publicistike.

Ukshin Hoti arsimin fillor dhe të mesëm i kreu në Kosovë. Studimet e larta për shkenca politike i vijoi në Universitetin e Zagrebit ku diplomoi në afat rekord dhe me sukses të shkëlqyeshëm. Mbrojti magjistraturën për marrëdhënie politike dhe ekonomike ndërkombëtare në Universitetin e Beogradit. Filloi të punojë në gazetën “Rilindja” si komentues i rubrikës për politikën e jashtme, vazhdoi të ushtrojë funksione të larta në Federatën Jugosllave dhe në Kosovë deri në vitin 1977, kur për shkak të mospajtimeve me politikën e Beogradit dha dorëheqje dhe u largua nga të gjitha funksionet shtetërore. Në vijim, duke mos i tradhtuar orientimet e tija politiko shkencore, vazhdoi punën si ligjërues i lëndës *Shkenca mbi marrëdhëniet ndërkombëtare politike*, në Universitetin e Kosovës në Prishtinë. Ka ndjekur specializimin në po këto drejtime në disa Universitete në SHBA-të, përfshirë këtu edhe specializimin në Universitetin e Harvardit. Pas

demonstratave të vitit 1981, u arrestua për shkak të bindjeve politike, mbrojtjes së hapur të demonstratave si dhe të kërkesës për Republikën e Kosovës. Kontributi i Ukshin Hotit në zhvillimin e ngjarjeve të gjysmës së dytë të viteve të '80 dhe për fillimin dhe zhvillimin e proceseve të demokracisë në vitet '90 të shekullit XX në Kosovë, është i madh dhe shumë i rëndësishëm. Tri herë, i burgosuri politik shqiptar nga pushteti jugosllav-serb, Ukshin Hoti aktualisht gjendet në evidencën e të zhdukurve të luftës së fundit në Kosovë.

Ndikimi i këtij binomi të përbërë nga dy personalitete të përmasave të mëdha kombëtare, në rrjedhat historike shqiptare është i pakontestueshëm, i dukshëm, pozitiv, i përbashkët por edhe i veçantë. Shumica prej këtyre komponentëve që e stolisin personalitetin e njërit dhe tjetrit sivëlla të këtij binomi, nga studiuesit e vëmendshëm mund të vërehen në tërësinë e jetës dhe të veprimtarisë së tyre të bujshme, të pandalshme, të rëndë por të suksesshme dhe të kurorëzuar me realizimin e shumicës së ideve dhe të planeve të tyre politike, ideore dhe kombëtare. Adem Demaçi ishte dhe mbetet veprimtari i parë dhe i pathyeshëm i idealeve të pastra kombëtare shqiptare në gjysmën e dytë të shekullit të njëzetë, ndërsa Ukshin Hoti, me plot të drejtë, duhet të konsiderohet si pasues besnik i rrugës së drejtë, idealit kombëtar, i qëndrimit dinjitoz dhe si hartues e begatues i platformës dhe strategjisë moderne politike të luftës çlirimtare shqiptare.

Marrëdhëniet dhe vlerësimet e këtij binomi për njëritjetrin ishin gjithnjë korrekte, njerëzore dhe parimore. Këto më së miri hetohen në shkrimet dhe vlerësimet e tyre të cilat do t'i prezantojmë:

Adem Demaçi për Ukshin Hotin shkruan: “Ai është intelektual largpamës, njeri i teorisë dhe praktikës, i sakrificës sublime për çështjen shqiptare. Ukshin Hoti, për çështjen kombëtare ishte në përballje me të gjithë, brenda dhe jashtë vendit, ai gjithnjë fliste me gjuhën e argumenteve bindëse dhe të pakontestueshme, ishte i papërkulshëm ndaj të gjitha goditjeve që bëri regjimi”. Demaçi Ukshin Hotin e rendit në radhët e disidentëve më të mëdhenj. Sipas Demaçit, Ukshin Hotin nuk mundën ta blinin asnjë herë. Ai nuk u shit kurrë. Regjimi titist, i cili kishte njohuri për Ukshin Hotin, i dinte vlerat e tij, i kishte ofruar Ukshin Hotit edhe poste të larta në pushtet, i kishte ofruar edhe shumë mundësi të tjera, por ai nuk i ishte bindur, sepse ishte ushtar i Hasan Prishtinës, rrugën e të cilit do ta vazhdonte. Shqiptarët duhet të jenë të lumtur që kanë një veprimtar të tillë dhe duhet të ndjekin rrugën e tij, prej një njeriu që dha shumë për atdhe. Këto janë vetëm disa prej fjalëve dhe vlerësimeve të larta që i ka dhënë Adem Demaçi për Ukshin Hotin, për fatin e pandriçuar të të cilit publikisht ka derdhur edhe lot të dhembjes.

Ukshin Hoti për Adem Demaçin: “Lëvizja e proceseve politike në drejtim të demokracisë në Kosovë, por edhe në Shqipëri, do të ishte tepër dubioze dhe e ndarë me siguri në kategori të veçanta shoqërore, pa kontributin e Adem Demaçit - Bacës, legjendës së gjallë të popullit shqiptar. I terë një mekanizëm shtetëror dhe e tëra një makineri ndërkombëtare politike, me decenie të tëra u përpoq gati me sukses të plotë ta heshte jo vetëm kuptimin dhe qëllimin e qëndrimit të tij nëpër burgje, por edhe vet atë, ekzistencën e tij. Për këtë shkak figura e tij e rëndomtë në mënyrë gati të pa diskutueshme kaloi në legjendë, u tretë në shpirtin e gjallë të popullit dhe u mishërua më ëndrrën e tij

shekullore. Demaçi e populli u bënë një. Nuk ishte më tutje vetëm një bir i denjë i popullit, por gati vetë populli. Për politikën tani e tutje ishte i rrezikshëm, për aq sa ishte i rrezikshëm vetëdijesimi politik i popullit shqiptar. Dhe këtë ai e artikuloi me inteligjencën e tij të mprehtë, me shpjegimet e thjeshta, por definitive dhe të prera, me referencat e tij - shpatë që copëtonin, por që nuk thernin. Demaçi nuk e luftoi në veçanti asnjë armik, por që të gjithë së bashku. E luftoi dhe e mundi çdokënd dhe secilin që deshi ta pengonte emancipimin e popullit shqiptar. Për këtë shkak figura dhe personaliteti i tij u mishërua me progresin, me çdo lëvizje progresive, me marshimin përpara të proceseve politike ndër shqiptarët në përgjithësi. Ai nuk i kontribuoi në veçanti asnjë kthese, sepse, i shndërruar në popull, i kaloi që të gjitha së bashku me të. Megjithatë, të gjitha kthesat, edhe ajo e përcaktimit për republikë, si edhe ajo e përcaktimit për demokraci, e vinin re Demaçin.

Demaçi i shndërruar vetën në vete, për të gjitha kthesat, do të ishte njësoj i rëndë, enigmatik, i pazbërthueshëm dhe i panjohur. Për këtë shkak, madhështia e tij nuk qëndron në të njohurit e tij nga populli, por edhe në të njohurit e popullit në vetën e tij. Komuniteti politik evropian, me një gjest fisnik, duke i ndarë çmimin "Saharov", deshi ta nderonte, por Komuniteti politik do t'i mbetet borxh gjithmonë për respektin, sepse Demaçi i shndërruar në popull nuk mund të nderohet. Ai mund vetëm të respektohet. Për Demaçin mund të shkruhet gjithçka, por mund të thuhet vetëm një: është një histori e gjallë në lëvizje e sipër dhe si i tillë të detyron jo vetëm respektin, por edhe dashurinë, jo vetë dashurinë, por edhe përcaktimin. Mund të jesh me të, përbri tij apo kundër tij, por nuk mund të jesh indiferent ndaj tij.

